

A-16440

ARNOLD PÄEV

KUIDAS VÄLTIDA
MESILASTAUDE

RK

„PEDAGOOGILINE KIRJANDUS“
TALLINN 1947

EESTI NSV PÕLLUTÖOMINISTEERIUMI
AIANDUSE-MESINDUSE VALITSUSE LENDLEHT nr. 2.

KUIDAS VÄLTIDA MESILASTAUDE

ARNOLD PÄEV

TEADUSLIKU MESINDUSE UURIMISLABORATOORIUMI JUHATAJA

RK „PEDAGOOGILINE KIRJANDUS“

TALLINN 1947

KUIDAS VÄLTIDA MESILASTAUDE.

Isamaasõja aastail sai põllumajanduslikest tootmisharudest Eesti NSV-s kõige rohkem kannatada mesindus. Käsikäes halbade korje-suvede ja mesilasperede pideva rüüstamisega okupantide poolt on Eesti NSV-s kiirelt levinud ka mitmesugused kardetavad mesilastaudid ja -kahjurid, kelle leviku ja hävitustöö tõttu on rüüstetööst säilinud mesilaspered praegu suures hädaohus.

Stalinliku viie aasta plaani teostamisele asudes peab iga mesinik mõtlema esiteks sellele, kuidas saaks tänapäeval mesilaspidamises vältida suuremaid tagasiminekuid ja ettejuhtuvaid kahjustusi, mida põhjustavad mesilastaudid ja kahjurid.

Mesilastaudide vältimistöele asudes tuleb esiteks kõrvaldada kõik eeldused taudi mesilasse toomiseks või haiguse puhkemiseks, sest palju kergem ja vähem kulukas on haigustest hoiduda, kui hiljem nende vastu võidelda. Oluline on siinjuures tunda mesilastaudide ja -kahjurite välistunnuseid. On need teadmised üksikuil mesinikel olemas, siis võivad nad hea tahtmise juures oma ja naabri mesilasperede kaitseks ja päästmiseks palju korda saata. Igal mesinikul tuleb aru saada sellest, et kuigi taud esialgu tema mesilasperesid ei kahjusta, teeb ta seda hiljem kindlasti, kui mesinik ise ei astu kohe samme taudi vältimiseks.

MESILASTAUDIDE TUNNUSED.

Ohtlikemad täiskasvanud mesilaste taudid on lestataud ja nosemataud.

Lestataudi puhul suudavad mesilased lennata vaevaliselt või üldse mitte, roomavad lendutõusu katsetel tiibu väristades taru esisel ja hukkuvad seal massiliselt (taudi lõppstaadium).

Nosemataudi puhul on mesilase tagakeha pundunud, roojamine sage, lend jõuetu. Mesilased roomavad abitult lennulaual, taru põhjal või taru ümbruses. Pere jääb järkjärgult nõrgemaks. Ägedamate juhtude juhul esineb mesilaste massiline hävimine.

Mesilaste haudmetaudidest on kardetavamaid pahaloomuline haudmemädanik, healoomuline haudmemädanik, kotthaue, lubihaue ja kivihau. Haudmemädanikesse haigestunud haue sureb, kaotab oma valge portselani sarnase väljanägemise, närbub ja muutub kollaseks. Vananedes muutub haudmemass pruunikaks või hallikaks, tihti kleepuvaks ja haisevaks ning kuivab lõpuks koorikutaoliselt kannupõhja. Kuivamata haudmemassi tikukesega segades võib sellest tihti välja venitada liimitaolisi niidikesi, milline tunnus iseloomustab näiteks pahaloomulist haudmemädanikku.

TAUDIDE VÄLTIMINE.

1. Kontrollimata ja haiguskahtlaste mesilasperede pesitsuspaikade hävitamine.

Mesilaste kardetavate haiguste tekitajate levitajaiks on kõigepealt nakkushaiguste tagajärjel hukkunud mesilasperede tarud, mis vedelevad ühes haigusidudega saastunud vaha- ja meekärgedega kasutamata mesilais. Kuna mesilasperede hukkumisel niisuguste tarude kärjeraamidesse jääb ikkagi pisut mett, suira või tarupigi, siis külastatakse selliseid tarusid ümbruskonna mesilaste poolt massiliselt. Eriti ohtlikud selles mõttes on pakkitarudes elutsevad mesilaspered, kelle elutegevusest või haigestumisest ollakse vaevalt teadlik. Esineb ka selliseid juhtumeid, kus mesinik, ilma et ta selgitaks

mesilaspere hukkamise põhjusi, seab hukkunud pere taru ühes seal olevate vanade kärgede ja lahtise lennulauga mesilastele küllastamiseks või sülemipüüniseks valmis ega mõtlegi tarusid puhastada ja desinfitseerida. Samuti sallitakse parkides ja metsades õõnsaid puid, kus mesilaspered saavad ilma kontrollita elutseda. Tihti peetakse neid puid vanade mesinike poolt isegi mesilaste «õnnepuudeks» ja keeldutakse neid hävitamast, unustades aga seda, et sellised «õnnepuud» võivad osutada kogu ümbruskonnale saatuslikuks. Juhtub niisugusesse pesitsuspaika lendama taudieoseid kandev sülem ja hukkub, siis viivad ümbruskonna mesilaspered ühes sinna jäänud meega haiguseod laiali tervetesse peredesse, kes haigestuvad ja hukkuvad. Niisugused mesilaste elutsemis- või küllastamispaigad tuleb mesilashaiguste leviku vältimiseks viivitamatult ja armutult hävitada. Sundhävitamisest võivad pääseda parkides ja iluaedades looduskaitse all seisvad haruldased puud, kuid mesilastaudide leviku vältimiseks on nende valdajad kohustatud kõik puu sisse minevad avaused kas tsementeerima või asfalteerima, nii et mesilased nendest sisse ei pääseks.

2. Haigete mesilasperede hävitamine või ravimine.

Suu- ja sõrataudi puhkemise korral koduloomade juures tehakse, vastavate eeskirjade kohaselt, haigestunud loom sundhävitamisega ümbruskonnale viivitamatult kahjutuks. Samuti, vastavate korralduste alusel, tuleb ka mesilastaudide leviku takistamiseks taudistunud mesilaspere ühes haiguse-tekitaajatega kiiresti hävitada, enne kui haigused suudaksid ümbruses levineda. Oluline on haigestunud mesilaspere kiire kahjutuks tegemine kohas, kus haigust varemalt ei esinenud või taud esmakordselt üksikuil peredel kindlaks tehti, enamik ümbruskonna mesilasperesid aga on taudivabad. Nii on

üksikute lestataudi pesade avastamisel paratamatult vajalik haigestunud pere hävitada, kuna taud oma salajase levimisviisi, raske avastatavuse ja mõjuvate tõrjevahendite vähesuse tõttu on ohtlikumaid mesindusele.

Ka kivihaudme ja pahaloomulise haudmemädaniku esinemisel on soovitatav haigestunud pered hävitada, sest taudi ravi on küllalt kulukas ja see ei anna igakord küllaldasi tagajärgi ning isegi hoolikalt teostatud ravi korraldamisel võib taud levida ümbruskonnas asuvatele mesilasperedele.

Raskel kujul esineva healoomulise haudmemädaniku ja ägestunud nosemataudi korral osutub samuti vajalikuks haigestunud perede hävitamine. Vastasel korral võivad taudist nõrgestunud pered saada teistele tervetele peredele röövmisobjektiks, kus röövitava saagiga kantakse ka taudieod tervetesse peredesse.

3. Vältida vanade kärgede tarvitamist.

Mesindustarbeist ohtlikumaid haiguste levitajaid on teadmata päritoluga vana kärjematerjal, sest see võib massiliselt sisaldada haigusetekitajaid. Vanade tarvitatud kärgedega levitatakse esijoonel kardetavaid haudmehaigusi ja kahjureid, kuid vähemal määral ka täiskasvanud mesilaste haigusi. Ka teadmata päritoluga, desinfitseerimata vahast valmistatud kunstkärjed võivad osutada taudide levitajaiks, seepärast tuleb kärjetööstustelt nõuda, et need kogutud vahas võimalikud haiguseod hävitaksid enne kärgede pressimist vaha kuumenemisega kuni 120° C. Puhta ja mitte üle kahe aasta tarvitusel olnud kärjematerjali tarvitamine ei ole tähtis mitte üksnes haiguste vältimiseks, vaid ka mee kvaliteedi tõstmiseks. Pealegi annab kärgede ehitamine mesilastele võimaluse pere sisemist heaolu tõsta. Haudmekestade ja õietolmu sisaldavuse poolest pakuvad vanad kärjed ka mitmesugustele para-

siitidele rikkalikult toitu ning viimased võivad kärjematerjalis massiliselt sigineda. Mainitud asjaolude vältimiseks tuleb peredest kõrvaldada kõik üle kahe aasta haudme all olnud kärjed ja need kohe vahaks sulatada.

4. Peremeheta sülemid haiguste levitajana.

Mesiniku, eriti algaja mesiniku õnneks loetakse juhust, kui tema aeda lendab mõni sülem. Kuigi see leid igaüht rõõmustab, tuleb siiski olla ettevaatlik, sest teadmata kohast lennanud sülemid võisid kaasa tuua ka haigusi, mis võivad saatuslikuks saada kogu mesilale. Haiguste levitajaiks võivad osutuda ka metsades ja parkides elutsevad peremeheta mesilaspered, kust leidja ajab mesilaspere mitmesuguste võtetega puuõõnsusest välja ja toob koju, teadmata nende haudme tervislikku seisukorda. Tavaliselt ei uurita siinjuures ka kaasavõetud täiskasvanud mesilaste tervist, vaid paigutatakse need kohe mesilasse.

5. Osta mesilasperesid ja mesilas-emasid ainult taudivabast mesilast.

Tavaliselt on olukord nii, et kui kusagilt mesilast juhuslikult mõne mesilaspere müümine või kinkimine kõne alla tuleb, siis püütakse lahti saada ikka kõige viletsamast või mitte-edenevast perest. Mitte-edenevuse põhjus oleneb aga tihti mõnest haigusest. Mesilasperede soetamisel ei ole otsustarbekohane seega rõhku panna hea juhuse tõttu odavale hinnale, vaid palju tähtsam on, kust ja kelle käest on mesilaspere ostetud ning missuguses tervislikus seisukorras ta on. Samuti on tarvilik mesilasemasid tellida ainult neist mesilast, kus kahe aasta vältel ei ole esinenud mingisuguseid taude ning mesila on seisnud pidevalt vastava taudiohutuse kontrolli all.

6. Vältida mesilasperede vahelist röövimist.

Välissaagi puudumisel püüavad mesilased toitu hankida, kust iganes võimalik. Selleks tungivad nad vägivaldselt emata või haigestunud peredesse, kus pesakaitse on ema puudumise või haigestumise tõttu nõrgenenud. Röövimise tekkimises on tihti mesinikud ise süüdi, kui nad saagivaesel ajal peresid päeval söödavad või mahavarisenud meekärje tükid ja söödalahuse jätavad mesilastele koristada. Seadusega on täiesti keelatud mesilaste söötmine väljas, lahtiselt, samuti ei tohi lasta kärgi ega meenõusid väljas kuivaks lakkuda. Mesilaspered harjuvad siis mett vaevata saama ja harjumuse tõttu ründavad kas samas mesilas ühtteist või naabermesilais isegi tugevaid peresid, rääkimata veel haigustest tabatuist. Samuti peab toimuma meevurritamine mesilastele ligipääsematus ruumis. Korjevaesel lennuajal tuleb mesilaspered võrdlemisi kiiresti läbi vaadata, nii et tarud kaua lahti ei seisaks, kuna avatud tarru tunginud võõraid mesilasi on raske röövimisest võõrutada.

Nagu eespool nimetatud, langevad mesilaspered röövijate mesilaste ohvriks ka siis, kui pere on kaotanud ema või asub pesas rohkesti mesilaste poolt katmata kärgi. Röövimise vältimiseks tuleb anda perele kohe ema ja kitsendada pesa ning lennuauku. Lennuauku on soovitav kitsendada õhku läbilaskva siibriga.

Röövimise vältimiseks tuleb pidada vähem röövimisele kalduvaid mesilastõuge ja rajoonis ning kindlasti ühes mesilas pidada üht ja sama tõugu mesilasi, sest vastasel korral kalduvad röövihimulisemat tõugu mesilased röövimisele, kõigist takistavatest abinõudest hoolimata.

7. Otstarbekohase korra ja piinliku puhtuse pidamine mesilas.

On vajalik, et mesilas töötatakse puhaste käte ja tarberiistadega, eriti aga puhaste desinfitseeritud söödanõudega. On soovitatav, et igal mesilasperel on omad tarberiistad, või et mesinik ühe mesilaspere juurest teise pere korraldamisele asudes põhjalikult puhastaks tarberiistad ja käed. Magasini kärjed ja söödanõud peavad igal perel olema nummerdatud ja mesilastaudide vältimiseks ei tohi neid mesilasperede vahel vahetada.

Mesilasperede haiguskahtlusest mesilaste hukkumise teel ülevaate saamiseks on vajalik, et mesilas tarude alused ja lähim ümbrus oleks absoluutselt puhas rohust, kärjetükkidest jne. Otstarbekohane on tarude alused katta puhta valge liivaga. Liivaga kaetud tarude alune ei aita üksnes vältida kahjureid, vaid see on ka igale mesinikule mesilasse astumisel märkmikuks, kuhu ta oma silmad pöörab ja kust ta iga pere toimingute kohta võib teha tähtsaid järeldusi.

Mesilaste jootmiseks tuleb mesilasse üles seada jooksva veega jooteseadeldised, mida tihti tuleb põhjalikult puhastada. Majapidamisest eemalejuhitava virtsa ja roiskvee kanalisatsioon tuleb mesilastele ligipääsematult katta. Ettevaatlik tuleb olla ka laenatud mesindustarvetega, sest ei ole ju alati teada naabri mesila tervislik seisukord. Laenatud tarberiistad tuleb enne tarvitamist korralikult keeva veega läbi pesta ja leeklambiga või bensiiniga üle põletada. Mesilasperedele tuleb muretseda soojad puhtad tarud, anda neile sobiva suurusega pesaruum ja hoolitseda õigeaegse ja kohase talve-sööda eest. Ka segamata talverahu võimaldamine on üks tähtsamaid eeldusi tugevate perede säilitamiseks ja mesilastaudide vältimiseks. Vähemalt üks kord aastas tuleb lasta mesilasperede tervislik seisukord võimalike haiguste ja kahjurite suhtes laboratoorselt läbi uurida, et oleks võimalik

haigestunud mesilasperesid rohkem silmas pidada ning neid teistest õigel ajal eraldada.

Mesilaspered, kes korjeajal, vaatamata mesiniku hooldamisele, saagi kogumist ja haudme arengut ei suuda arendada, osutuvad haiguskahtlasteks ja neid tuleb kohe läbi uurida. Mesilasperede läbivaatamisel ja haigusproovide võtmisel tuleb tähele panna pere lendu, lennulauda, selle ümbrusesse varisenud taruprügi ja surnud või lennuvõimetuid mesilasi. Eriti tuleb silmas pidada muudatusi haudmekännu kaantes, haudmekärgedes olevat lõhna ja kas kannudes ei esine surnud, närbunud või kuivanud tõuke ning roojaplekke.

8. Tugevate mesilasperede pidamine.

Iga tugev indiviid teeb takistusi haigusetekitajaile organismi tungimiseks, pidurdab nende kiiret paljunemist ja hävitab need lõpuks. Järelikult peab mesinik mesilashaiguste vältimiseks pidama ainult tugevaid ja elujõulisi peresid. Samuti võivad ainult tugevad pered korjata küllaldast saaki, millest jätkub ka mesinikule, kuna nõrkadele peredele peab mesinik aasta läbi toitu juurde andma, kui ta neil tahab elu sees hoida. Tugevate perede soetamiseks ja pidamiseks peab mesinik peale teadliku, otstarbekohase ja õigeaegse mesilasperede hooldamise kindlasti hoolitsema ka mesilaste korjema eest, sest saak loodusest on mesilasperede elunärv. Puudub saak, siis vaibub ka mesilaspere elujõud. Korjema parandamiseks peab istutama ja külvama mesilastele nektarit andvaid taimi ja valima neid erineva õitseajaga nii, et mesilastel kevadest sügiseni ei tekiks korjevaheaegu. Soovitada tuleks ka mesilastega rändamist paremale korjemaale.

Tugevate perede saamiseks peab mesinik pidurdama üleliigset sülemlemist või väljalennanud väikesed sülemid ühendama. Kuna mesilaspere tugevus oleneb omakorda heast

jõudlusvõimelisest mesilasemast, siis tuleb hoolitseda, et peredes ei esineks vanu mesilasemasid. Noor, korralikult paarinud mesilasema, kes rohkem järglasi suudab soetada, kui vanu mesilasi korjelenul hukkub, kindlustab alaliselt pere liikmete küllaldase arvu ja pere tugevuse. Nimetatud põhjustel on iga mesiniku esimene ja kiireim ülesanne mesilasse minnes selgitada nõrgaksjäänud mesilaspere põhjused ja need kõrvaldada. Pere nõrkuse põhjuseks võib sageli olla ka mõni mesilastaud ja seepärast on keelatud nõrkade perede ühendamine enne nende tervisliku seisukorra kindlakstegemist. Samuti ei ole lubatud perede järeleaitamine üksikute haudme- raamidega, kui nõrgaks jäänud pere tervislik seisukord pole teada, sest haigestunud nõrgale perele järjest haudmematerjali ja toitu juurde andes anname võimaluse taudi levimiseks.

9. Mesilastega taudikahtlasse piirkonda rändamise vältimine.

Taudikahtlasse piirkonda mesilastega mitte rännata, kuigi seal on paremad korjevõimalused. Tuleb valvata ka selle järele, et võõrad mesinikud taudidest nakatatud peredega ei rändaks taudidest vabade mesilate lähedusse. Taudikahtlasse mesilasse mitte minna või vähemalt vältida sealt igasuguste mesindustarvete laenamist.

10. 20 käsku mesinikule mesilashaiguste ja kahjurite vältimiseks.

1. Hoolitse mesilasperede eest asjatundlikult!
2. Tarvita otstarbekohaseid, sooje ja puhtaid tarusid!
3. Tööta mesilas ainult puhaste käte ja tarberiistadega!
4. Väldi läbivaatusel haudme jahtumist!
5. Kõrvalda mesilast üle kahe aasta vanused kärjed ja sulata need kohe vahaks!

6. Puhasta ja desinfitseeri vanad tarud ja mesindustarbed enne tarvitusele võtmist!
7. Osta sülemid, mesilaspered ja mesilasemad ainult taudivabast mesilast!
8. Pea silmas vähemarenenud ja vähem saaki andvaid peresid võimaliku taudi avastamiseks!
9. Haigustunnuste esinemisel võta võimalikult iseloomustav haigusproov ja saada see värskelt laboratooriumi uurimiseks!
10. Enne diagnoosiandmete saabumist ära kõrvalda mesilast midagi, vaid võta tarvitusele vastavad abinõud võimaliku taudi levimise vältimiseks ja diagnoosiandmete saabumisel talita täpselt vastavate juhiste kohaselt!
11. Mesilasse minnes jälgi alati perede tegevust ja silmitse taru esist võimalike haigete mesilaste või haudmejäanuste leidmiseks!
12. Ära rända mesilasperedega taudikahtlasse piirkonda!
13. Vähemalt üks kord aastas lase kõigi mesilasperedel tervislik seisukord laboratoorselt kindlaks teha!
14. Väldi mesilaste vahelist röövimist!
15. Väldi nõrkade perede pidamist!
16. Hoolitse mesilaste korjema eest!
17. Korralda mesilastepidamine nii, et kõikidel mesilasperedel oleks noor jõudlusvõimeline mesilasema!
18. Kasuta võimalikult palju kunstkärgi ja lase need valmistada ainult steriliseeritud vahast!
19. Jäta talveks peredele küllaldane talvevaru!
20. Tutvune põhjalikult mesilashaiguste ja -kahjuritega ning nende tõrjetööga!

Vastutav toimetaja N. Schotter.

Keeleline toimetaja M. Tedre.

Ladumisele antud 31. XII 1946. Trükkimisele antud 4. II 1947. Trükiarv 10200. Paber 56:79, ¹/₁₀. Trükipoognaid 0,75. Trükitähti trükipoognas 32480. Arvutuspoognaid 0,6. MB-02209, Irükikoda „Oktoober“, Tallinn, Tartu mnt. 49. Tellimise nr. 246.

На эстонском языке. А. Пяэв. Как избежать эпидемий пчёл.

Tasuta.

A-16440
4

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00538642 2

115